

e-preprint, 24 noiembrie 2003

CULTURA (CARE ANUME?) ȘI FILOSOFIA POLITICĂ.

Mihai Drăgănescu.

Un aspect tot mai important al filosofiei politice aparține modului în care știința și oamenii de știință în societate influențează gândirea și acțiunea politică. În Marea Britanie, în anul 1959, C. P. Snow publica lucrarea *The Two Cultures and the Scientific Revolution*, care a trezit un interes deosebit atât în SUA, cât și în Europa, prin dezbaterile care au avut loc. Cea mai mare atenție a fost acordată acestei lucrări în Statele Unite. Ea este considerată astăzi o lucrare clasică și fundamentală.

C.P. Snow (1905-1980), om de știință (doctor în fizică la Universitatea din Cambridge, unde a lucrat timp de 20 de ani), este un scriitor britanic foarte cunoscut. El a publicat seria de romane "Strangers and Brothers" între 1940 și 1970 despre viața academică, publică și privată a unui englez, romanele fiind "o analiză meticuloasă a omului birocratic și a influenței corupătoare a puterii". A mai fost administrator guvernamental (consilier științific al guvernului britanic).

În lucrările sale despre cele două culturi, descoperă prăpastia dintre lumea literară și lumea științifică și consecințele ei pentru societate și viața politică. Lucrarea din 1959 a fost și este un punct de referință pentru multe lucrări apărute, până în anii noștri, în special în Statele Unite ale Americii.

Snow, fiind activ în ambele culturi, este foarte critic la adresa culturii literare în secolul XX și susține că este necesară o redimensionare a raportului dintre aceste culturi, pentru reunirea lor, lucru necesar pentru viitorul societății.

Despre literați remarcă: "Ei încă pretind cultura tradițională a fi întreaga cultură, ca și cum ordinea naturală nu ar exista. Ca și cum edificiul științific al lumii fizice nu ar fi, în adâncimea lui intelectuală, complexitate și articulare, cea mai frumoasă și mai minunată lucrare colectivă a minții umane."

Constată că ruptura dintre cele două culturi nu este numai un fenomen specific englezesc, ci marchează întreaga lume occidentală. Separarea celor

două culturi o consideră foarte periculoasă pentru viitor, pentru creativitatea omului și societății, pentru civilizație. Afirmă că lupta, războiul dintre literați și științifici (unde include oamenii de știință, dar și tehnologii), a apărut odată cu revoluția științifică. Dar problema este și mai veche, deoarece, afirmă Snow, cei din afara culturii științifice nu au fost capabili să înțeleagă nici revoluția industrială, anterioară revoluției științifice.

Fapt interesant că Snow nu vede o discrepanță între *întreaga* cultură umanistă și cultură științifică, ci numai în raport cu cultura literară. Aceasta din urmă, atrage atenția, are o influență nefastă asupra politicii, deoarece oamenii politici au fost educați în cultura literară și stau sub influența reprezentanților acestei culturi, ceea ce duce în cele din urmă la mari deficiențe ale viziunii și conducerii politice în noile condiții istorice.

Evident, lucrarea lui Snow a provocat multe reacții, dar ideile sale au găsit cel mai mare ecou în SUA, iar în ceea ce mă privește, din experiența mea ca om de știință, filosof al științei și ca manager al cercetării și aplicării ei, consider că punctul său de vedere a fost și este încă întemeiat. Îmi pare rău, numai, că nu am cunoscut lucrarea sa la timpul ei, și chiar ceva mai târziu, deoarece m-ar fi ajutat să ajung la ideile sale cu mult mai devreme.

Ecoul lui Snow în SUA, cel mai puternic față de toate celelalte țări, este explicabil, deoarece SUA a fost nu numai promotorul revoluției științifice și tehnice din secolul XX, dar și o țară pragmatică care și-a dezvoltat economia și industria ca urmare a acestei revoluții.

Francis Fukuyama, din SUA, în volumele sale *The End of History and the Last Man* (1992) și *"Our posthuman future"* (2002), pune un accent primordial pe rolul științei în istorie și consideră, el fiind un gânditor social-politic, o mutație necesară în gândirea politică generală sub influența dezvoltării impetuoase a științei (și implicit a tehnologiei).

Cel care a preluat în toată amploarea firul gândirii lui Snow, în condițiile noi ale ultimului deceniu al sec. XX și începutul sec. XXI, este John Brockman, președintele unui forum dedicat celei de a treia culturi, care publică

în 1991 pe Internet un eseu intitulat "*The third culture*" (http://www.edge.org/3rd_culture/index.html) în care arată: "In a second edition of *The Two Cultures*, published in 1963, Snow added a new essay, "The Two Cultures: A Second Look," in which he optimistically suggested that a new culture, a "third culture," would emerge and close the communications gap between the literary intellectuals and the scientists. In Snow's third culture, the literary intellectuals would be on speaking terms with the scientists. Although I borrow Snow's phrase, it does not describe the third culture he predicted. Literary intellectuals are not communicating with scientists. Scientists are communicating directly with the general public." Brockman propune o redefinire a celei de a treia culturi, în care știința și oamenii de știință joacă rolul central. Apoi editează, urmărind această idee, trei volume "*The third culture*" (1996), "*The next fifty years*" (2002), "*The new humanists; science at the edge*" (2003), care sunt colecții de puncte de vedere exprimate de un mare număr de oameni de știință americani proeminenți.

Un alt autor, James Robert Brown, profesor de filosofie la Harvard University, Cambridge, Massachusetts, publică lucrarea "*Who rules in science*" (2001), în care arată că îmbinarea dintre știință, epistemologie și politică este un lucru foarte nou, foarte interesant și foarte important. Brown caută să răspundă la câteva lucruri cruciale, scrie el: "What role, if any, does science play in creating, sustaining, or changing social order? What role, if any, do social factors play in the production and maintenance of scientific theories? What view of science should the Left adopt to best promote its social goals? The balance of this book will be devoted to finding out."

Nu voi intra acum în alte detalii asupra acestor lucrări deoarece am în pregătire un eseu special detaliat asupra lor, ca o parte a studiului început despre societatea conștiinței (*Societatea conștiinței. Introducere*, www.racai.ro/~dragam).

Ceea ce am dorit să subliniez este preocuparea în America și Europa privind influența științei asupra filosofiei politice, dar și influența inversă

asupra științei (vezi spre exemplu Isabelle Stengers, " *Et si un jour les sciences devenait civilisée...*" (entretien, La Recherche, septembre 2003, p.67-70).

Preocupările din cele două continente sunt de fapt convergente. Divergențe se manifestă nu între cele două continente, ci între comunități de intelectuali care cuprind și americani și europeni, ideile intelectuale globalizându-se și ele, chiar dacă în diversitate.